

Lesk traagilise saatusega balletitähed Anatoli Arhangelskist: läks nii, nagu ta oleks soovinud surra – muusikaga, lähedaste käte vahel

Eesti rahvusballeri kunagise esipaari Marika Muiste ja Anatoli Arhangelski armastuse lugu oleks kui maha kirjutatud mõnest pisarateni liigutavast tragöödiast teatris. Sellest, kuidas raskusi trotsiv paar jõudis armastusabieluni, mille sooja pesasse sündisid oodatud lapsed. Kui äkki, nagu väik selgest taevast, lõi saatuse idüllid kildudeks – mees kadus igavikku, aga naine jäi teda leinama võõrsile.

Tulevased armastajad kohtusid esimest korda Tallinna balletikoolis, kui Marika oli 10- ja Anatoli 12-aastane. Ent töötuste andmiseni altari ees jäi neil siis veel paarkümmend kevadet minna. Esimeselt balletiõpetajalt sai Marika vaid tümitada: «Et midagi ma ei oska ja et mu esihammaste vahe on liiga suur – tõmbusin kapslisse.» Kui õpetaja lõpuks vahetus, puhkes Marika tema käe all õitsele ja kasvas ühe jutiga [Estonia teatri balletisolistiks](#). Nagu Anatoligi.

Saabus aasta 2005. Kuigi ühiseid tantse oli Marikal ja Anatolil olnud varemgi, muutus kõik siis, kui neist said lavapartnerid «Shannon Rose'i» kirglikus lavaloo, mille kangelanna, iiri naine Rose armus inglise ohvitseri. See oli keelatud armastus, mistõttu ka hukule määratud. Päriselus armus kõigepealt Anatoli. Marika elas toona veel koos kellegi teisega, aga meest see ei kõigutanud. Ta oleks justkui vaadanud naise hinge ja tundnud seal ära oma hingesugulase, kes teda kunagi ei reeda. Hilisem elu näitas, et nii ka läks.

Iga etenduse järel saatis Anatoli oma muusale lillekimbu. «Ütlesin küll, et ära raiska mu peale raha, vaid mine oma eluga edasi,» lausus Marika. Aga Anatoli ootas, Marika pildid raamitult kodus kapi peal. Läks aastaid, mil esimesed sünnipäeva-, jõulu- ja aastavahetusetervitused saabusid Marikale ikka Anatoliilt.

Anatoli Arhangelski ja Marika Muiste oma ühise tee alguses 2012. aastal [Estonia teatrilauldal](#) Artur Lemba «Armastuse poeemi» tantsimas.

postimees.ee

Estonia teater
Eesti Rahvusballeri
Teater

Erakogu

Mehe vaikne järjekindlus kandis lõpuks vilja – see lihtsalt võlus Marika ära. Noorte esimene ametlik kohting toimus Nõmme pargis. «Anatoli kinkis mulle seal sõrmuse, näitamaks, et ta pole mingi jahimees, vaid tema plaanid minu suhtes on tõsised,» meenutas Marika, kellele avanesid ka mehe tõekspidamised – kui juba, siis pere ja lapsed tähendavad kindla peale abielu. Aga Marikat abielu hirmutas, sest ta ei teadnud ühtegi ajale vastu pidanud õnnelikku liitu. Talle tundus kummaline lubada kellelegi midagi sellist, mida reaalselt lubada ei saa – paari mineku hetkel tavaliselt armastatakse ega peteta, aga mis siis, kui abielu kestab aastakümneid?

Olgu, abiellume!

Anatoli järele ei andnud, soov emaks saada oli Marika vallutanud. See otsustaski asja. «Hästi, abiellume, aga teeme seda kiiresti, et ma ei jõuaks ümber mõelda,» ütles naine.

Kuid isegi väikeseks pulmapeoks noortel toona raha polnud. Nagu tihti taolistel puhkudel, saabus lahendus – samal ajal pakuti Anatolile esinemisi Ameerikas, millega oleks saanud kenasti teenida. «Nägin, kuidas ta ei tahtnud sinna minna ja igal teisel ajal oleks ta kohe keeldunud, aga meie pärast tõi ta selle ohvri.»

Abielutöötuse andsid Marika ja Anatoli teineteisele 2012. aasta augustis. Pulmapeoks renditi väike maja, piknikku peeti selle õue peal, kohal olid vaid pere ja lähemad sõbrad-tuttavad. Ise hakiti salatit, igaüks kallas endale jooki, lapsed said mängida ja kiikuda. Tähtis päev kukkus välja täpselt selline, nagu noorpaar vaimusilmas oli ette kujutanud.

Marika meenutused Anatolist

Mõni usub ingleid, teine saatust – väga tihti kardavad inimesed anda sellele nime, et ma usun jumalat, aga ilma usuta ei saaks ükski inimene elada. See annab jõudu, et asjad lähevad paremaks, rääkis Anatoli, kes palvetas igal hommikul ja õhtul.

Kui Anatoli ja Marika suhe algas, tutvustas mees teda kohe ka oma koguduse preestrile.

Suviti käis Anatoli Kuremäe kloostriis vabatahtlikku tööd tegemas – ehitas ja remontis, mida parasjagu vaja.

Anatoli oli ohtude koha pealt vana rahu ise: miks vaevata oma pead asjadega, mis võib-olla kunagi ei juhtugi. Kui oled tupikus, siis oota, alati hakkab ühel hetkel väljapääs paistma.

Kui igapäevaelus on Marika draamade eest põgeneja tüüp, siis laval eelistas ta klassikalisele tantsule, Colgate'i naeratus näol, iga kell dramaatilisi tükke, kus kangelanna läbielamisi tuleb tantsijal edasi anda kehakeeles. Pärast noorema lapse Simoni sünni tuligi ta veel teatrisse tagasi ühe sellise loo pärast – balletist «Tramm nimega Iha» oli saanud ka publiku magnet. Marika nautis seal Blanche'i osa tantsimist isegi siis, kui ta rindkere oli katkise ribi pärast üleni kinni teibitud, mistõttu tuli kiirkorras asendada ka osa tõstetest.

«Noor Blanche (Marika) Muiste kehastuses on tütarlapselik nii näolt kui ka liigutusilt – armumine Alanisse võtab pea pööritama ja jalust nõrgaks,» kirjutas tantsukriitik Heili Einasto veebruaris 2021 Postimehes.

Marika oli siis 42-aastane ja pidas teatrist lahkumise plaane, lillesülemite ja kestvate ovatsioonide kaotus teda ei morjendanud. Nagu Anatolitki. «Kahekümneselt meeldis mulle pööraselt tantsida, arvasin, et paarikümne aasta pärast saab lavalt lahkumine olema väga raske, aga kui lood pere ja elus on juba midagi muud peale tantsu, läheb kõik loomulikku rada pidi. Aastatega väsib ka keha, kuigi mõnda aega tasakaalustab seda eluküpsus,» rääkis Marika, kes siis veel ei teadnud, et Anatoli saatusliku haiguseni oli jäänud mõni kuu ja teda ootas ees kaks ränkrasket aastat.

Kõik variseb põrmu

«Mõnel päeval nutsin ma nii palju, et ei uskunud ise ka, et mu sisse võiks kõik need pisarad ära mahtuda,» meenutas Marika aegu, kui oli tunnistajaks, kuidas Anatoli järjest rohkem oma keha vangiks muutus.

Haigus algas 2021. aasta kevadel justkui süütult. Kõigepealt kõrge palavikuga koroona, pärast mida kippus valutama pea, tasakaal oli häiritud, vasak käsi surises. Ent kehaline allakäik

alles kogus tuure – peagi algasid krambid ja paanikahood, kõnevõime kadus. Marika püüdis mõistatada, mida Anatolile vaja oleks ja mida ta tahab naisele öelda: see tekitas temas kohutavalt abitu tunde – tahaks aidata, aga ei tea, kuidas.

Haigus algas 2021. aasta kevadel justkui süütult. Kõigepealt kõrge palavikuga koroonaga, pärast mida kippus valutama pea, tasakaal oli häiritud, vasak käsi surises.

Kui Eesti arstid Anatoli Arhangelskit aidata ei osanud, viis Marika Muiste oma abikaasa Itaaliasse, kus hiljem selgus, et tegemist on surmava prioonhaigusega.

Erakogu

Kui aidata ei osanud ka Eesti arstid, loodeti Itaalia omadele. Algul arvas Marika, et kui saab selgeks, mis Anatolil viga on, minnakse kohe Eestisse tagasi. Ent tegu oli tapva prioonhaigusega, Anatolile lubati pool aastat. «Jäime Udine haiglasse, sest seal osati selle haigusega midagi peale hakata.»

Mis on prioonhaigus

Pea kaks aastat elas oma kehasse lõksu langenud kunagine rahvusballeti esisolist Anatoli Arhangelski Itaalias, enamiku sellest ajast Udine haiglas.

Erakogu

Üliharuldane, kuid alati surmav prioonhaigus algas Anatoli Arhangelskil (1977–2023) pärast koroonat.

Millal saab normaalsest prioonvalgust aju hävitaja?

Prioonvalgud asuvad närvirakkude membraanide pinnal meist igaühe sees. Arvatakse, et need kaitsevad rakke, reguleerivad ööpäevarütmi ja teevad muudki kasulikku. Saatuslikuks võib prioonvalk saada inimese jaoks siis, kui isegi vaid veidi muutub see, kuidas valguahelad on kokku pakitud. Kuidas ja miks see muutus toimub, pole siiani lõpuni mõistetud. Ent põhjusi tundub olevat laias laastus kolm: nakkuslikud, pärilikud – kui ühel hetkel avaldub inimesel juba sünniga kaasa saadud vigane geen –, ja justkui juhuslikud, aga neid põhjuseid veel ei teata. Ühe

võimalusena on välja käidud, et tekkeallikas asub sel juhul kesknärvisüsteemis endas. Arvatakse, et suur osa haigestumistest ongi juhuslikku või pärilikku laadi. Kuid vigased prioonvalgud võivad väljastpoolt kehasse sattuda ka suu kaudu (nakkuslik tee), kui haigustekitajatel õnnestub läbida soolesein, tungida närviuududesse ja lümfiteedesse ning levida sealt edasi aju (näiteks Creutzfeldt-Jakobi tõbi tekib nakatunud looma pea- või seljaaju söömisel). Põhimõtteliselt on võimalik nakatuda ka vereülekande, siirdamise või kirurgilise protseduuri ajal.

Tillukesest viirusestki väiksem haigustekitaja Vigaseid prioonvalke kutsutakse prioonideks – need suudavad toota tohutul hulgal omataolisi vigaseid koopiaid, mis ladestuvad ajus «klompidena». Teatud piirist alates hävitavad sellised prioonide kogumid end ise, tõmmates selle käigus kaasa suure hulga närvirakke. Haigestunud inimese aju näeb pärast sellist hävitustööd mikroskoobi all välja nagu käsn. Kui tavaliselt püüab immuunsüsteem võõrühendeid, sh vigaseid valke hävitada või vähemalt isoleerida, siis prioonhaiguse puhul seda peaaegu ei toimu. Ravi pole haigusele leitud, sest vigase valgu muutused on niivõrd väikesed, et ravim ründaks siis lisaks toksilistele prioonidele ka normaalseid prioonvalke. Prioonhaigused võivad kulgeda küll veidi erineval moel, kuid alati lõpevad need ajurakkude massilise hävimise tõttu varem või hiljem surmaga.

Allikas: Postimees

Kell tiksus halastamatult ja kui kuus kuud täis sai, oli Marika nagu nõeltel, aga Anatoli elas. Enamgi veel – haiguse kulg halvemuse poole peatus. Marika usub, et kõvasti aitas sellele kaasa spetsiaalne dieet, mis haiglas Anatoli jaoks kokku pandi ja mida ta saksaliku täpsusega järgis, ostes selleks vajalikke toiduaineid juurde kohalikust supermarketist. Kui Marika märkas, et mehe jaoks oli piinlik, kuidas võõras hooldaja teda pesi, haaras ta ise pesulapi. «Elu keerles, nagu oleks kodus väike laps, sest hooldasin teda enamjaolt ise – vahel ei olnud ööl ja päeval mingit vahet.»

Mõnikord lootis Marika, et Anatoli ei saa aru neist üleelamistest, mida ta pidi läbi tegema, sest mis võiks olla veel kohutavam, kui sa ei saa isegi oma lapsi puudutada – toona veel 8-aastane Sofia ja 4-aastane Simon olid tulnud Itaaliasse ema juurde elama 2022. aasta suvel. Aga peale Anatoli enda ei teadnud

keegi, kui palju ta näeb või kuuleb, sest ta aju ainult kahanes.

Eestis käisid Marika ja Anatoli tihti metsas või mere ääres akusid laadimas, lastel oli seal vaba voli joosta nii palju kui süda lustis.

Erakogu

Ühel reede õhtul märtsis, ligi 700 päeva pärast Itaaliasse kolimist, kui Marika koos Anatoli õe ja vennaga oma abikaasa voodi juures istus, hakkasid mehe hingamispausid järjest pikinema, kuni lõpuks hingamine lakkas. «Elu kehast lahkumine on kohe näha. Vaatasime üksteisele otsa ja saime aru, et nüüd ongi see läbi. Olime vait ja lasime ajal voolata.» Klassikaline muusika, mida Anatoli oli armastanud, mängis.

Tänavu märtsis sängitati Anatoli Arhangelski põrm Tallinna Siselinna kalmistule.

Taavi Sepp

Marika usub, et mees suri nii, nagu ta oleks soovinud – lähedaste käte vahel, eelmisel päeval olid käinud lapsed ja preester. «Elu on nii habras ja muutlik,» mõtiskleb ta. «Ühel päeval on sul kõik, aga järgmisel on see nagu nipsust kadunud. Mõned asjad juhtuvad paratamatult, siis saad ainult olla olemas ja anda endast parima, isegi kui endine elu su ümber variseb kokku.»

Uus lehekülg elust Itaalias

«Minu viis oma leinaga hakkama saada on see, et õppisin enda jaoks aega võtma,» lausub Marika nüüd, kui Anatoli surmast on möödas kaheksa kuud, ja põhjendab, et kedagi teist lastel enam pole, mistõttu peab tema vaim olema tugev. «Ärkan hommikul kell pool kuus, läidan küünlad, teen tassi kohvi ja joon seda vaikuses või kirjutan päevikusse oma tunnetest, mõnikord võimlen.»

Lastega Itaaliasse jäämise kasuks otsustas ta siis, kui kohtas seal inimeste omakasupüüdmatut vastutulelikkust. Kõigepealt hakkas Anatolile haiglas teistest enam meeldima üks hooldaja, kes hoolitses tema kui oma poja eest. «Kutsume teda mama Klaudiaks. Kui Klaudia kuulis, et igatsen ujumise järele, sest kuigi oli jaanuar, polnud ilm eestlase jaoks külm, sõidutas ta

mind ühel hommikul paarkümmend kilomeetrit Udinest eemal mägedes asuva jõe äärde.» Pärast suplust istusid naised kivil ja vaatasid pea kohal liuglevat deltaplaani, kui Klaudiale järsku meenus, et tema hea deltaplaanerist sõber Michele elab koos oma sakslannast naise Eva, kahe koera ja kolme kassiga samas lähedal. «Meid kutsuti sisse teed jooma, algul põgusaks peetud kohtumine ei päädinud mitte ainult lõuna-, vaid koguni õhtusöögiga,» meenutas Marika.

Lastega Itaaliasse jäämise kasuks otsustas ta siis, kui kohtas seal inimeste omakasupüüdmatut vastutulelikkust.

Kohtumisel tuli jutuks, et Marikal pole autot. Ilma autota on aga Udines võimatu minna isegi poodi, rääkimata balletikoolis tundide andmisest või massöörikursustel käimisest, sest kohati puuduvad seal kõnniteed. Juba järgmisel päeval helistas Michele, et tuua üks oma autodest Marikale kasutada seni, kuni naine endale oma sõiduki soetab. «Olin kohmetu. «Aga kui midagi juhtub?» kogelesin. Michele mainis vaid muretult, et loodab, et ma ikka oskan sõita.»

Sellest ajast peale võttis suure südamega Itaalia pere Marika koos lastega oma kaitsva tiiva alla – neil aidati üürida korter, leida lastele kool ja lasteaed. Üksteisele helistatakse peaaegu iga päev. Kord nädalas saavad sõbrad Eva ja Michele juures kokku, kus on sageli kohal ka nende täiskasvanud lapsed.

Marika arvates on see hästi kihvt, kuidas vanavanematel on Itaalias lastelaste elus oluline roll. Kui Marika oma lastele kooli järele läheb, tulevad teistele tihti vastu nende vanaemad-vanaisad. «Lapsed ei tohi linnas üksi liikuda ja neid ei tohi ka üksi koju jätta. Kuigi mu Sofia oli Eestis sellega ammu harjunud, nagu ka ise poes käimisega.» Marikal käivad vaheldumisi Eestist abis Anatoli tädi ja tema ema. Kui parasjagu kumbagi kohal pole, palgatakse lapsehoidja, mõnikord pakuvad abi Sofia sõprade vanemad.

Ciao, cara!

Udinet peab Marika elamise jaoks just paraja suurusega kohaks – elu kulgeb seal rahulikumas tempos kui mõnes suurlinnas, ent tegu pole ka umbse kolkaga. Aadria mereni lõunas on linnast 40 kilomeetrit, põhja pool kõrguvad taamal Alpid. Linn ise on Tartu

mõõtu, sama nooruslik, kuigi kohalik ülikool asutati Tartu omast 350 aastat hiljem, pärast 1976. aasta Kirde-Itaalias toimunud maavärinat, milles hukkus ligi 1000 inimest ja 157 000 kaotas kodu.

Samuti on Udines riiklik konservatoorium. Vanalinn koos ajalooliste kirikutega on Marika arvates muidugi kunstiteos omaette, aga kõige rohkem naudib ta ikka ümbruskonna loodust, sest isegi kui sügisene ilm on sombune, pole seal kontideni lõikavat tuult ja rõskust nagu Tallinnas. Lund pole Marika Udines siiani näinud ja sellist pimedat aega, kus taevast nagu kukuks pähe, pole peaaegu üldse – linnud laulavad seal ka talvel.

Itaalias mõistis Marika lõpuks päriselt piiblis kõneldud ligimesearmastuse mõtet: üksteise suhtes näidatakse igal sammul välja austust ja tähelepanelikkust, keegi ei nähva teisele igaks juhuks.

Marika lemmiksõna itaalia keeles on amore (armastus). «Lastele ja sõpradele jagatakse siin õrnusi kogu aeg: Ciao, amore! Ka mia stella e tesoro (minu täht ja varandus). Isegi võhivõõraid kõnetatakse tihti Ciao, cara!(Tere, kallid!)» Itaalia keelega läheb tal järjest paremini. «Maha müüa mind siin enam ei saa, aga lapsed on muidugi minust ette põrutanud.» Sofia kool ja Simoni lasteaed on itaaliakeelsed.

Itaalias mõistis Marika lõpuks päriselt piiblis kõneldud ligimesearmastuse mõtet: üksteise suhtes näidatakse igal sammul välja austust ja tähelepanelikkust, keegi ei nähva teisele igaks juhuks. Toidupoes oli algul väga harjumatu, kui kärutäie kaubaga järjekorras eespool seisja pakkus Marikale, kelle korvis oli vähe asju, et mingi ta ette. Naine arvas, et oli lihtsalt viisakas inimene, aga pigem on see norm. Kui kellelgi midagi tänaval juhtub, tullakse kohe juurde, rahustatakse ja püütakse aidata. «Sellises ümbruses nagu siin Itaalias on palju kergem Anatolit leinata,» sõnas ta.